

MILJÖPOLITIK

Örnars revir och häckningsplatser skyddas av artskyddsförordningen och kan tillämpas i anslutning till planerade skidanläggningar.

Foto: Göran Ekström

Örnar mot människor - åtta års kamp i miljödomstolarna

I nästan tio år har striden pågått, om ett par örnars revir och en planerad skidanläggning. På den ena sidan det lagstadgade skyddet för en utrotningshotad art, på andra behovet av utveckling för en kommun som snart saknar både befolkning och arbetstillfällen.

BJÖRN ANDERBERG

bjorn.anderberg@aktuellhallbarhet.se

Det är i början av oktober 2020 och Mats Svensson, talesperson för projektet Örndalen, är som vanligt entusiastisk när han berättar om planerna att skapa en ny alpin skidanläggning i Härjedalen, från början kallad Örndalen, men numera omdöpt till Björnrike Syd.

– Vi har gjort exakt det domstolarna har anfört som ett krav för att verksamheten ska godkännas så nu ser jag inga hinder.

Tanken på att bygga en ny fullskalig skidort i Skorvdalen i östra Härjedalen föddes år 2012. Det nuvarande kommunalrådet Anders Häggkvist (C) berättar om bevekelsegrunderna som då i stort sett var de samma som i dag.

– Vi är Sverige högst belägna kommun, vi kommer fortsatt att kunna erbjuda natursnö, vilket av allt döma blir en bristvara framöver. Vi har en kommunal kostym för 15 000 invånare som hela tiden krymper. Så det gäller att ta vara på det vi har, som gör det möjligt att bo och leva här och då är skidturism en av få möjligheter som står till buds.

Det har alltså gått åtta år sedan den första detaljplanen om den nya turistanläggningen klubbades i kommunfullmäktige och ännu är området ett örnpars orörda revir. Detta efter en tvekamp i tre ronder som inte är avgjord.

När projektet föds kallas det för Örndalen Resort. Det placeras i nära anslutning till de etablerade skidorterna Vemdalen och Björnrike. Det första förslaget till detaljplan ställs ut den 20 december 2012. Totalt omfattar projektet en skidort med 7 000 bäddar som ska byggas i fyra etapper och generera investeringar på cirka två miljarder kronor. Projektet sägs ha starkt stöd hos såväl Härjedalens kommun som länsstyrelsen i Jämtlands län. Men det kommer att bli ett ordentligt ingrepp i ett hittills oexploaterat område.

Örndalenvisionen som aldrig blev verklighet. Nu planeras en betydligt mindre exploatering, omdöpt till Björnrike Syd. Foto: International alpine design

För att sätta spaden i marken krävs dispens från artskyddsförordningen då det i området finns kungsörn och skyddsvärda växtarter. Att ett område ska bebyggas enligt en detaljplan är i sig inte något giltigt skäl för att meddela en sådan dispens, påpekar länsstyrelsen i detta tidiga skede. Men optimismen är stor och byggstart planeras till sommaren 2013.

Inledningsvis finns Bert Karlsson bland investerarna och Petter Stordalen som tilltänkt operatör av hotellet. I marknadsföringen talas det mycket om hållbarhet och hänsyn till djur och natur. Men det finns alltså en öm punkt. Örnarna som gett projektet dess namn.

Det är svårt att hitta ett tydligare exempel på konflikten mellan olika intressen: Turistnäring mot naturskydd. Naturskyddsföreningen uppmärksammar tidigt projektet och skriver i ett yttrande att en exploatering av den orörda fjälldalen vore en katastrof och en stor miljöskandal.

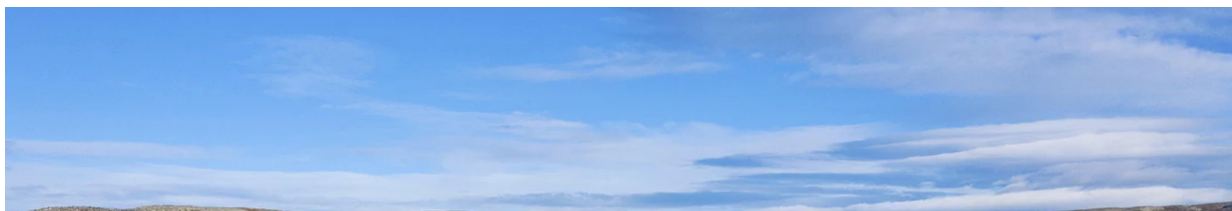
”När de stora plånböckerna kommer fram och man börjar prata framtidstro och arbetstillfällen, då är det lätt att bli förblindad”, säger en av föreningens aktiva till lokaltidningen.

Trots motståndet och den växande debatten ser allt ut att gå Örndalens väg. Den 15 maj 2013 ger kommunstyrelsen i Härjedalen grönt ljus till projektet, den största alpina satsningen i Sverige sedan 1980-talet. Några veckor senare godkände fullmäktige detaljplan för de två första etapperna med 4 800 bäddar och Örndalen får dispens från artskyddsförordningen av länsstyrelsen i Jämtland.

Länsstyrelsen har anfört tre argument: Kungsörnen anses ha en gynnsam bevarandestatus. Projektet är viktigt för utvecklingen av länets basnäring turism, beräknas ge 300 nya jobb och ha ett mycket stort samhällsintresse. Det finns inga alternativa områden för denna typ av stor investering och exploatering.

”Uppfattningen om projektets nya nivå på hållbarhet delades inte av örnarnas talespersoner.”

Lokaltidningarna publicerar arkitektskisser på liftar, pister och hotell i det som ska bli en exklusiv skidort. Samtidigt mobiliserar naturvänner och ornitologer. Överklaganden skrivs och det blir klart för båda sidor att man kommer att ses i dom- stolarna framöver.

Skorvdalen i november. Foto: Kalle Vertergård

I över 30 minusgrader i slutet på januari 2014 är mark- och miljödomstolens ledamöter, representanter för projektet och Naturskyddsföreningen för första gången på plats och pulsar i snön i den ännu orörda dalen för att bilda sig en uppfattning om vad som står på spel. Bara några veckor senare kommer domen. Mark- och miljödomstolen anser att skyddet av kungsörn går före bygget av en skidanläggning i Skorvdalen och upphävde länsstyrelsens beslut och avslår bolagets ansökan om dispens från artskyddsförordningen.

Efter den domen finns en första möjlig exit för kommunen och framför allt för investerarna som börjat pumpa in riskkapital i projektet. Men optimismen är fortfarande stor, domen överklagas, nya fakta tas fram, prövningstillstånd beviljas i högre rätt. Projektet kan leva vidare ytterligare ett år innan det är dags för nästa dråpslag. Mark- och miljööverdomstolen bestämmer sig i februari 2015. Domstolen skriver att den inte kan finna ett överskuggande allmänintresse som motiverar att dispens kan beviljas från förbudet i artskyddsförordningen.

Efter äggläggningen i slutet av mars eller början av april ruvar kungsörnshonan på kullen, oftast två ägg, under 45 dagar. Ungarna blir flygfärdiga efter 70 dagar, i mitten av juli.

Under den perioden, på våren 2015 ruvar också projektgruppen bakom Örndalen på nästa drag. De har fått ett otvetydigt nej men bestämmer sig ändå för att göra ett nytt försök. Med devisen anfall är bästa försvar försöker

de lära sig mer om rovfåglarnas rörelsemönster, omforma pistområdet och liftarnas sträckning så att det aktuella örnparet ska störas mindre, avståndet till örnnästet fördubblas till 1000 meter.

I de nya planerna ingår också ett nationellt kunskapscentrum om örnar, placerat mitt i byn. Tanken är att Naturskyddsföreningen, Sveriges Ornitologiska Förening, Föreningen Kungsörn Sverige och berörda myndigheter ska bjudas in för att utveckla idén och genomföra en förstudie.

Ett nej var alltså inte längre ett nej. Efter omfattande förändringar är konsortiet bakom Örndalen Resort i november 2015 redo att presentera sina nya planer och förbereder sig för en ny miljöprövning.

Uppfattningen om projektets nya nivå på hållbarhet delades inte av örnarnas talespersoner. På seminariet Nytt om miljörett, i mars 2016 drabbade parterna samman och där konstaterades med önskvärd tydlighet att naturintressena inte hade övertygats av projektets omvandling. Såväl Naturskyddsföreningen som Naturvårdsverket var helt oförstående till tanken att börja om, beslutet var ju taget.

I december 2016 skickas en ansökan om miljöprövning av det nya projektet till mark- och miljödomstolen i Östersund. Bolaget är inte helt fel ute. Länsstyrelsen yttrar sig i mars 2017 och är i grunden positiva till en exploatering av Örndalen i det nya formatet.

Den dåvarande landshövdingen gick på utvecklingslinjen och såg det som viktigt för besöksnäringen i länet. Det skulle ge många arbets- tillfällen, såväl under exploateringen som på lång sikt.

Anders Häggkvist (C) kommunalråd i Härjedalen hade hoppats på många arbetstillfällen i Örndalenprojektet, som leddes av Mats Svensson. Foto: Johannes Berndalen och International alpine design

I sitt yttrande till mark- och miljödomstolen efterfrågade länsstyrelsen en ny och utvecklad miljökonsekvensanalys. Örndalens exploatör var åter sysselsatt, samtidigt som det ur dennes perspektiv också fanns mörka moln i horisonten då både Naturvårdsverket och örnintressen representerade av Naturskyddsföreningen ställer sig helt avvisande i sina yttranden.

Alla inblandade parter får nu god tid på sig, först i mars 2018 är det åter dags för en huvudförhandling i mark- och miljödomstolen. Tonläget är fortfarande högt och Naturvårdsverket och Naturskyddsföreningen motsätter sig syn på platsen då de anser att domstolens ledamöter, som kommer med skoter och pulsar i snön, stör örnarna under en känslig häckningsperiod.

Huvudförhandlingen hålls den 21 mars i Vemhåns bygdegård, med syn på platsen dagen efter, och ingen av parterna är säker på utgången.

I slutet av maj 2018 kommer dråpslaget för projektet. Det nya skidområdet får inte byggas enligt mark- och miljödomstolen.

Den främsta anledningen till att exploateringen inte tillåts är att verksamheten anses riskera att störa det kungsörnsrevir som finns i området.

Den högsta kända åldern på en örn är 25

år. Högst troligen fanns
det vi den här tiden
fortfarande ett örnpår i
dalen, som ovetandes
om all uppståndelse de
senaste sju åren nu
ostört kunde leva vidare.

De juridiska ombuden på den förlorande sidan sattes nu i arbete för att överklaga till högre rätt. Örndalen Exploatering argumentation i det här läget gick ut på att det saknas prejudikat när det gäller hur artskyddsförordningen ska tillämpas i anslutning till skidanläggningar.

Dessa ansträngningar visade sig vara helt verkningslösa. Varken mark- och miljödomstolen eller Högsta domstolen beviljade prövningstillstånd.

Beslutet kommer den 3 maj 2019, sju år efter att projektets drogs i gång. Med tusentals nedlagda timmar, i projektet, hos konsulter, myndigheter, intresseorganisationer, advokatkontor och domstolar har det nått vägs ände, och kostat investerarna minst 20 miljoner kronor.

Den högsta kända åldern på en örn är 25 år. Högst troligen fanns det vi den här tiden fortfarande ett örnpår i dalen, som ovetandes om all uppståndelse de senaste sju åren nu ostört kunde leva vidare.

Nu skriver vi år 2020 och åter snurrar karusellen i gång. Kommunen, investerare och exploatören har fortfarande inte gett upp. Det finns ett halmstrå att ta tag i, ett reptrick att försöka sig på för att åtminstone rädda delar av projektet. Allt utgår från några rader i domskälen i mark- och miljödomstolens dom från föregående år:

”Vid huvudförhandlingen diskuterades frågan om eventuellt områdesskydd (exempelvis inrättandet av fågelskyddsområde). Ett sådant skydd, i kombination med tydlig information och förbudsskyltar skulle, enligt domstolen, vara ett mer verksamt skydd mot intrång. Länsstyrelsen uttalade sig villig att medverka till inrättande av sådant områdesskydd. Eftersom det i nuläget inte finns något sådant skyddsområde saknas emellertid förutsättningar att beakta detta vid prövningen i målet.”

Den välvilliga tolkning av detta blev nu: bildas det ett fågelskyddsområde som ytterligare separerar människor från örnar finns en framtid för projektet.

Sagt och gjort. Men den här gången ska det göras ordentligt. Inga bolag med namn som tidigare har förknippats med Örndalen är längre aktuella. Samma ekonomiska intresse återkommer i stället i ett nytt bolag BJS Utvecklings AB. Samtidigt lämnar projektet det där med ”Örn” bakom sig och döps om till Björnrike Syd. Kommunen informeras om planerna och ett förslag på fågelskyddsområde tas skyndsamt fram. Antalet liftar och nedfarter som planeras är nu färre och hela projektet har bantats.

Sommaren 2020 kunde kommunen upprätta det efterfrågade fågelskyddsområdet och länsstyrelsen fick ett nytt förslag att ta ställning till.

När den första snön för året föll över Skorvdalen gavs det nya projektet grönt ljus av Länsstyrelsen i Jämtland.

Mats Svensson är på banan igen och nu åter övertygad om att allt är klart. Han dristar sig till och med att säga att han inte väntar sig några fler överklagande.

– Nu har vi gjort det mark- och miljö- domstolen begärde att vi skulle göra.

Tre veckor senare ser det annorlunda ut. Naturvårdsverket säger visserligen att de inte tänker överklaga men i ett yttrande till länsstyrelsen motsätter de sig även denna etablering. Naturskyddsförening kommer den 21 oktober in med ett överklagande, på samma grunder som tidigare.

Intressekonflikterna fortsätter, nu inne på det nionde året. Kommunalrådet Anders Häggkvist får vänta på de efterlängtdade arbetstillfällena som ska ge

framtidstro i regionen och örnpåret i Skorvdalen hinner med ännu en kull innan mark- och miljödomstolen åter är där och pulsar i snön.

Läs mer

[Expert på artskydd: Det borde kosta att överklaga](#)

[Sverige sticker ut med överprövning i tre instanser](#)

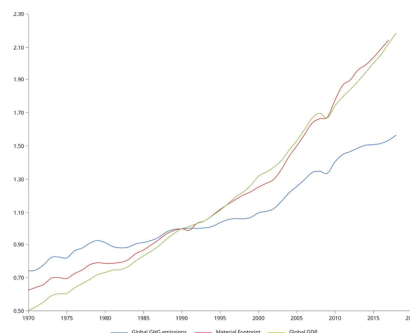

Mer inom ämnet

Nya etappmål för en giftfri miljö

Miljöpolitik Etappmål om läkemedel i miljön, växtskyddsmedel, biocidprodukter, dioxiner och dagvattenhantering. Det är vägen för Sverige att närma sig hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

EEA: Tydlig koppling mellan ekonomisk tillväxt och miljöproblem

Miljöpolitik Det tycks inte gå att bryta negativa miljö- och klimattrender utan att ifrågasätta den ekonomiska tillväxten. Det menar den europeiska miljöbyrån EEA.

15 miljö- och klimatpropositioner till riksdagen

Miljöpolitik Regeringen kommer under året att lägga fram minst 15 propositioner och skrivelser till riksdagen med koppling till miljö, klimat och hållbarhet.

Andra läser också

Hon blir ny chef för miljöskyddsavdelningen

Karriär Länsstyrelsen i Västra Götaland har tillsatt en ny chef för miljöskyddsavdelningen.

Fler chefer ska utbildas i hållbarhet

Hållbarhetsarbete Ledarna och NMC anser att cheferna tappar fart i hållbarhetsarbetet. Därför börjar de nu samarbeta så cheferna kan få rätt förutsättningar för att leda omställningen.

Klimatkritik mot "Årets svensk"

Klimat Ett fejkat Times-omslag, en Lennart Bengtsson-hyllning och ifrågasättande av "hockeyklubban" som klimatmodell. Det har Jens Ganman, som utsetts till "Årets svensk", publicerat, enligt en genomgång...

Upptäckten: 80 procent av mikroplast i haven är inte mikroplast

Kemikalier Forskare studerade tusentals mikroplaster från världshaven i detalj. Det visade sig att hela 80 procent av det man trodde var mikroplastfibrer i själva verket är...

Lediga jobb

**Swedwatch söker Head of Unit,
Natural Resources team**

Swedwatch

Stockholm

Digital kommunikatör

Solvatten

Stockholm

**Rådgivare inom klimat och finans
till Naturvårdsverket**

Naturvårdsverket Stockholm

**Forskningssekreterare till
Naturvårdsverket**

Naturvårdsverket

Stockholm/Öst
ersund

**Deputy Director till Future Earth
Global Hub**

Future Earth

Stockholm

[Se alla lediga hållbarhetsjobb >>](#)